

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Бадер Світлани Олександрівни на дисертацію

Сергієнко Тетяни Миколаївни

«Соціально-педагогічна профілактика дезадаптації курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів»,

представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка

Трансформаційні процеси, що відбуваються у сучасному українському суспільстві в політичній, соціально-економічній сферах, тимчасова окупація частини східної території України та анексія Автономної республіки Крим негативно відображаються на загальній ситуації у державі, провокують політичну та економічну нестабільність, що позначається на настроях та рівні життя населення. Саме тому, функціонування міцної системи Збройних сил України є гарантам суворності, територіальної цілісності та престижу країни на міжнародній арені.

Виходячи з цього, проблема якісної підготовки військових кадрів, своєчасна соціально-педагогічна профілактика дезадаптаційних процесів серед курсантів є вкрай актуальною та своєчасною. Зауважимо, що у вітчизняній соціально-педагогічній теорії і практиці наявна низка суперечностей між:

- важливістю та значущістю проблеми соціалізації та адаптації курсантів до умов військових закладів вищої освіти та недостатньою розробленістю теоретико-практичних зasad профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів;
- необхідністю підвищення рівня адаптованості курсантів молодших курсів військових закладів вищої освіти та недостатньою розробленістю методологічних зasad означеного процесу;

— можливостями військово-освітнього та цивільного середовищ щодо профілактики дезадаптації курсантів та відсутністю спеціальної системи соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів, яка б поєднувала роботу зі всіма суб'єктами соціально-педагогічної профілактики.

Необхідність розв'язання означених суперечностей робить актуальним дослідження Т. М. Сергієнко «Соціально-педагогічна профілактика дезадаптації курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів», метою якого є теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність системи соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ).

Відзначимо, що науковий апарат дослідження, представлений у вступі (об'єкт, предмет, мета, завдання), свідчить про належний рівень наукової компетентності здобувача та може бути оцінений як чіткий, кваліфікований і лаконічно викладений. Автором використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, які дали можливість організувати на високому науковому рівні педагогічний експеримент та здійснити виважену перевірку значущості отриманих результатів на основі використання методів математичної статистики. Зазначимо, що автором опрацьовано достатню джерельну базу з проблеми (зокрема, 241 найменування, 10 з яких — іноземною мовою), що також спровалює позитивне враження.

Реалізація авторського спроектованого наукового пошуку обраної проблеми відображена в науковій новизні дослідження, результатом якого стали:

— *на рівні перетворення* — теоретичне обґрунтування і розробка системи соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ, що містить такі компоненти: суб'єкт-суб'єктний та середовищний, концептуально-цільовий, змістовно-технологічний, діагностично-результативний;

- на рівні конкретизації – набули подальшого розвитку наукові уявлення про сутність і зміст понять «адаптація», «дезадаптація», «соціально-педагогічна профілактика дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ»; причини виникнення дезадаптованості та особливості її прояву в курсантів молодших курсів; соціально-педагогічну профілактику дезадаптації як напрям соціально-педагогічної діяльності у ВВНЗ;
- на рівні доповнення – удосконалено зміст, форми, методи та технології соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодих курсів ВВНЗ.

Позитивне враження спровале кількість публікацій Т. М. Сергієнко (22 розвідки, зокрема, 3 статті у зарубіжних виданнях), її активна участь у конференціях різних рівнів. Наявність довідок про впровадження результатів дослідження відповідають чинним вимогам щодо апробації отриманих результатів.

Дисертаційне дослідження Т. М. Сергієнко має класичну структуру та складається з двох логічно взаємопов'язаних розділів, що послідовно розкривають визначені у вступі завдання.

Так, для реалізації поставлених завдань у першому розділі дисертації – «Теоретичні засади соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів» – Т. С. Сергієнко схарактеризувала проблему профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів як соціально-педагогічний феномен на основі ґрунтовного аналізу наукової літератури; розкрила сутність та особливості соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ.

Зауважимо, що дисерантка ґрунтовно проаналізувала сутність ключових категорій дослідження, зокрема: «адаптація», «дезадаптація», «соціально-педагогічна профілактика дезадаптації», «реадаптація», визначила та вдало схарактеризувала чинники, що провокують дезадаптивні процеси у курсантів молодших курсів, проаналізувала труднощі, з якими

стикаються курсанти, вступивши до військових закладів вищої освіти. Позитивним є те, що у тексті дисертації автор не лише подає загальновідомі підходи до визначення провідних понять та класифікує вже досліджені чинники-провокатори дезадаптації курсантів молодших курсів, а й простежується чітка авторська позиція стосовно проблеми, що свідчить про високий рівень наукової культури Т. М. Сергієнко.

До того ж, у першому розділі дисертації здобувачем вдало обґрунтовано систему соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ, що містить такі компоненти: суб'єкт-суб'єктний та середовищний, концептуально-цільовий, змістовно-технологічний, діагностично-результативний.

У другому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка системи соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів» автор аналізує сучасний стан соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів, у тому числі діагностує рівень їхньої адаптованості за допомогою вдало підібраного діагностичного інструментарію; висвітлює процес поетапного упровадження програми соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ, що є засобом реалізації відповідної системи; аналізує ефективність запропонованої системи.

Варто підкреслити практичну значущість розробленої й впровадженої автором програми соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ, що передбачала роботу з різними суб'єктами, а саме: курсантами, офіцерами, представниками науково-педагогічного складу військових закладів вищої освіти, батьками курсантів молодших курсів. Вдалими, на наш погляд, виявились такі форми та методи роботи як соціально-педагогічний тренінг, інтернет-листування з батьками курсантів молодших курсів, демонстрація досягнень курсантів тощо.

Висновки в цілому адекватно відображають зміст виконаного дослідження; дають відповіді на поставлені завдання у вступі. Текст

дисертації, список використаних джерел, а також посилання на них у тексті здійснено з дотриманням сучасних вимог до оформлення дисертацій.

Автореферат і наукові публікації Т. М. Сергієнко цілком відображають провідні положення та висновки, викладені в тексті дисертації. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Високо оцінюючи дисертаційну роботу Т. М. Сергієнко з позицій наукової новизни, теоретичного і практичного значення, зазначимо, що вона не позбавлена певних суперечливих моментів, зокрема таких:

1. Під час теоретичного обґрунтування системи соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ (підрозділ 1.3) автор визначає такі її компоненти: суб'єкт-об'єктний та середовищний, концептуально-цільовий, змістово-технологічний, діагностично-результативний. На нашу думку, доцільно було б, по-перше, подати коментар щодо поєднання суб'єкт-об'єктного та середовищного компонентів у структурі системи; по-друге, під час характеристики концептуально-цільової складової варто було більш детально схарактеризувати провідні наукові підходи з огляду на проблему дослідження, зокрема: системний, особистісно-діяльнісний та середовищний.

2. Робота тільки б виграла, якби автор подав більш ґрутовний опис процесу діагностування вхідного та вихідного рівнів адаптованості курсантів молодших курсів (констатувальний та контрольний зразки). Так, у тексті дисертації присутня значна кількість таблиць з кількісними показниками констатувального та контрольного етапів експерименту, натомість, бракує характеристики виявлених фактів, закономірностей, певних особливостей процесу діагностування курсантів у специфічному середовищі військових ЗВО тощо.

3. З тексту дисертації та автореферату бачимо, що метою системи соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ автор убачає підвищення адаптованості курсантів. Вважаємо, що результат будь-якої педагогічної системи має підлягати вимірюванню, в

цьому контексті варто говорити про підвищення *рівня адаптованості курсантів*.

4. Вважаємо, що під час умовного розподілу курсантів на контрольну та експериментальну групи автору варто було обґрунтувати, чим саме зумовлений такий розподіл, адже бачимо, що контрольна група склада 152 особи, експериментальна – 661 особу.

5. Під час реалізації запропонованої програми соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів автор пропонує різні форми та методи роботи не лише з провідними суб'єктами – курсантами молодших курсів, а й офіцерами та батьками курсантів, натомість, означені форми роботи здебільшого мають традиційне спрямування (бесіди, консультації, круглі столи, інструктажі тощо), хоча бачимо, що здобувач пропонує тренінг, як більш інноваційну форму роботи. Натомість, вважаємо, що ефективність запропонованої системи була б значно вищою у разі використання більш інтерактивних форм та методів роботи з різними суб'єктами соціально-педагогічної профілактики.

6. У параграфі 2.3 «Аналіз ефективності системи соціально-педагогічної профілактики дезадаптації курсантів молодших курсів ВВНЗ» автор аналізує ефективність запропонованої системи лише з точки зору *рівня адаптованості курсантів* молодших курсів. Зрозуміло, що це обґрунтовано метою запропонованої системи. Натомість, по-перше, автор не зазначає за якими діагностичними методиками проводить контрольний зrіз; по-друге, варто було б зазначити як змінилось ставлення інших суб'єктів соціально-педагогічної профілактики до процесу адаптації курсантів молодших курсів.

Проте, указані недоліки не знижують загальної позитивної оцінки дисертації.

Уважаємо, що сукупність теоретичних і практичних результатів, поданих у дисертації, дозволяє кваліфікувати запропоновану роботу як самостійне завершене дослідження. Отримані науково-обґрунтовані результати є актуальними і важливими для соціально-педагогічної науки і

практики роботи військового закладу вищої освіти та в сукупності забезпечують розв'язання важливої наукової проблеми.

Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих робіт дисертанта дає підстави зробити висновок про те, що дослідження Сергієнко Тетяни Миколаївни «Соціально-педагогічна профілактика дезадаптації курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів» є вагомим внеском у соціально-педагогічну науку і практику, відповідає вимогам (пп. 9, 11, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), щодо кандидатських дисертацій, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

С. О. Бадер

